

----- Her kommer jeg til et viktig punkt, som doktorand og oponent neppe er uenige om, men hvor jeg skulle ha ønsket en ganske annenledes kraftig aksentuering av forholdet fra d.s side.

Det forekommer mig ut fra doktorandens eget materiale og hans fremstilling, at tyskerne både under planleggingen og under realiseringen av plannene, la meget stor vekt på legalitet, det vil si på en ordning som formelt stemte med Norges grundlov og statsskikk ja, så merkelig det enn kan høres, også med folkeretten.

Selv overfallet på Norge skulle såvidt mulig iklædes rettslige former: England hadde krenket folkeretten. Nå ville tyskerne helst sammen med nordmennene, sette bom for videre krenke ls Når okkupasjonen var gjennemført, helst med det gode, skulle den lovlighe norske regjering fortsette å styre etter norsk lov, så vidt mulig. I denne sammenheng ser jeg også det planlagte forhold til statsoverhodet. I tyskernes øyne og i samsvar med Grundlovens bokstav, representerte Kongen personlig legaliteten, eller kunne i allfald gjøre det. Han kunne personlig ta en ny regjering. Han kunne slutte en avtale med tyskerne selv om de sittende statsråder skulle være urimelige og avvise den. Så lenge han var til stede i landet, mente tyskerne, kunne det skapes et styre som folket anså for lovlig, og som tyskerne kunne forhandle med og bruke. Derfor, tror jeg, var tyskerne så ivrige for å sikre sig Kongens person, med alle midler...

---- Vidkun Quisling er bokens hovedperson, i første halvdel ved siden av minister Bräuer, i annen halvdel ved siden av Terboven. Jeg tror det bilde dr. gir av ham er riktig. Men det som særlig interesserer mig her, er forholdet mellom Quisling og tyskerne ikke hans forhold til Scheidt og Schreiber og andre sekundære personer, men hans forhold til det offisielle Tyskland, representert ved Hitler og de overordnede tyske instanser, eller det offisielle Tysklands forhold til ham. Som jeg har nevnt før, mener jeg det frem-

går av dr.s materiale at det offisielle Tyskland ønsket en legal ordning av styret i Norge. Hvis Q. kunne innbygges, som det heter, i et slikt styre, kunne han med fordel brukes. Hvis ikke, var han nærmest en belastning. Såvidt jeg kan se, ville ikke Tyskland støtte Q og hans parti i og for sig, selv om han representerte ideer som faldt sammen med de nasjonalsosialistiske. La oss se hendingene under denne synsvinkel. I desember 1939 ble Quisling og konsorters plan om NS-kupp i Norge avvist av de ansvarlige i Tyskland. De ga ikke Q. noen melding om sine militære planer før, kanskje 3. og 4. april 1940. Quisling hadde ingen plass i det okkupasjonsstyre de ansvarlige tyske instanser hadde planlagt for Norge. Dr. har godt gjort på fyldestgjørende måte at Quislingsregjeringsdannelsen ble var satt i scene av det offisielle Tyskland, og at hans opprør-regjering ikke ble anerkjent av Hitler. Det var ikke i Tysklands interesse å erkjenne en illegal regjering i Norge.

Minister Bräuer forsøkte å skape en lagal ordning i Norge uten hensyn til Quisling, ved å tre i forbinnelse med Kongen og den lovlige regjering, med sikte på forhandlinger om en ordning. Om disse forhandlinger ville ha ført til en "dansk løsning" uten komplikasjonen Quisling er et hypotetisk spørsmål uten historisk interesse) (Hvorfor det ? A.L.).... Da Kongen avviste Quisling, oppga faktisk det offisielle Tyskland Quisling, og lot ham falle. Først lot det ham falle til fordel for et nytt legalt alternativ, et administrasjonsråd som skulle få Kongens godkjenning og bli de facto-regjering i det okkuperte Norge. Senere satte det ham til side for en tysk Reichskommissar - vel folkeretslig en legal ordning av okkupasjonsstyret, og endelig da å danne et riksråd som motregjering til Londonregjeringen, men også det uten Quisling. (Ordningen av 25. september holder Skodvin utenfor sin avhandling. AL)

Faktum var, selv om det kan høres merkelig for oss som opplevde 1940, at tyskerne ikke kunne bruke Quisling. De kunne

bruke ham som trusseb, som skremsel, og det gjorde de også med stort talent, men de kunne ikke bruke ham som regent. De kunne bruke ham hvis Man kunne skaffes en lagal status. Men de kunne ikke bruke ham som opprørshøvd ing. Og han på sin side kunne ikke klare sig en dag uten tysk hjelp. (Det kunne i Adm.rådet og Pål Bergs "Hjemme-front neller A.L.) Derfor ble han aldri Norges herre.

Skodvin:

Jeg har ikke så meget å si til det, annet enn at jeg kunne sagt det samme selv. Om kvelden den 9.april ga Hitler Brämer instruks om at Kongen skal ta Quisling til statsminister. Etterpåser det græit ut, men det var et punkt som det skal litt omstilling til også for å tilegne sig, nemlig at dette var til stor styrkelse for den norske regjerings motstandslinje. Også dette går for sig innenfor en qvasilegal ramme, fordi i prinsippet står ennå Grundloven ved makt. Det er Kongen de vil komme til forståelse med, og kravet om Q. er bare et tillegskrav. Det er fremdeles kongen som skal ta en ny regjering. De vanlige former skal iakttas. Kravet om Quisling er altså ikke ett brudd med denne tyske linje.

STÆEN :

Jeg vil imidlertid ikke kalde det qvasilegalt, når det står i Grundloven. Tyskerne kunne altså prosedere på grunnloven.

Skodvin:

Denne lovdogmatiske måte å ta det på, og som ikke altid lar sig forlike med den politisk-historiske utvikling.

Steen:

Jeg er enig i at tyskerne ikke tok hensyn til den historiske utvikling, men bare tok hensyn til den formelle jus.

Men min opposisjon er slutt, hvis det da kan kallas en opposisjon. Jeg har klaget over doktorandens redegjørelse for kildematerialet. Jeg har hat viss mindre vesentlige innvendinger, og jeg har pekt på et par punkter som det kan være og sikkert lenge vil bli delte meninger om. Med det viktigste er allikevel de positive sider ved avhandlingen. De er mange og store, og jeg skal ikke gjenta hvad jeg alt har sagt om dem. Jeg...

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

doktoranden lykke til fortsatt vitenskapelig arbeid, i samme ånd som dette, og takke for hans verdifulle bidrag til norsk, historisk vitenskap.

(Tre kvarters pause)

2. opponent, 1. arkivar Reidar Omang (Utenriksdepartementet):
+++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++ +++++

Også jeg må ta mitt utgangspunkt i det første avsnitt i doktorandens avhandling, i det avsnitt som bærer overskriften "Problestellung. Her peker d-n (side 10) på det faktum at de tyske represen-

tanter i Oslo, etter at kuppet 9.april 1940 var mislykket, sto midt i en situasjon som de ikke hadde instruksjer for, en situasjon sommederfor ikke våget å gripe håndfast inn i. Quisling fikk fritt spill, og de som sto bak ham grep sjansen. Men dermed, sier d-n, avdekket de bak den tyske fasaden, en vev av byråkratiske motsettninger og personlige konflikter, ulike personlige vurderinger og stridende lojalitete

Doktoranden har satt sig som mål å greie ut denne vev - denne floke - maktspillet om Norges skjebne bak den tyske fasaden. Også når man skal forske og vurdere, eventuelt kritisere, den del av verket som jeg nærmest skal befatte mig med - siste halvdel av boken fra Rikskommissariats tilblivelse frem til 25. september 1940, må man ha d-n.s problemstilling klart for øye.

Efter mitt skjønn, er det helt på det rene at vi står overfor et usedvanlig solid, grundig og dyptgående arbeid. Doktoranden rår over et omfattende kildemateriale, men han drukner ikke i det. Selv om han lar svært mange detaljer få rom i fremstillingen, er linjene, avsnitt for avsnitt, klare nok. Han behersker de kildekritisk metoder med suveren sikkerhet, og det skorter ikke på ~~eknak~~ vilje og evne til å avsløre de handlende persons virkelige motiver og mål, heller ikke på politisk forståelse og på menneskeforståelse.

For mitt vedkommende kan det være naturlig å fremheve at d-n viser stor innfølingsevne når det er tale om dagliglivet innenfor store embedsverk, og om de konstellasjoner som kan oppstå etatene imellom, når flere av dem skal behandle samme spørsmål, konstellasjon hvorfra prestisje og andre personlige hensyn lett kan komme til å virke forstyrrende på saksbehandlingen.

Det problem d-n har reist og gjort til det sentrale i sin avhandling, gjelder forholiene i en diktaturstat. Likevel er ikke de ~~prakk~~ foreteelser han rører ved, og klargjør, i og for seg særegne for en diktaturstat. Også i en liten demokratisk stat som Norge, kan det rå uenighet, ja endog skarpe motsettninger, innen regjeringen. Også Norges administrasjon kan ha sine små eller store etatsforskansninger. Også i Norge møter vi to typer av personer - på den ene side den handlende og skapende politiker, som står mer ubundet av normer og byråkratiske hensyn,-

og på den annen side embedsmannen, den korrekte embedsmann, som kan sine ting, men ikke føler trang til å handle, heller ikke kan det uten etter instruks eller ordre. Men det er innlysende at det først og fremst er i store kompliserte administrasjoner at vi møter slike foreteelser som doktoranden behandler...

IA

(Reidar Omsang - Skodvin)

.... Takket være det faktum at de tyske arkiver er blitt åpnet, har vi anledning til å studere spillet bak kulissene innenfor den tyske ledelse og innenfor den tyske administrasjon.

I de fleste tilfeller ellers vil det for tiden av ytre grunner være umulig å drive parallelle studier i andre lands forvaltning.

MEN doktoranden har på en fortjenstfull måte kastet lys over foreteelser som mer eller mindre er tilstede i alle stater, de være demokratiske eller ikke, foreteelser som lett kan overses eller bagatelliseres, foreteelser som man imidlertid må være forbered på eksisterer overalt hvor man vil forsøke å forstå politikkens, særlig utenrikspolitikkens, gang....

Da Rikskommissariatet kom til, var som bekjent Administrasjonsrådet en kjennsgjerning. Ut fra tysk synspunkt og tysk interesse var noe vesentlig oppnådd.

med gode nordmenns hjelp, ikke med quislings, var det skapt ro og orden bak frontlinjene, slik at de tyske operasjoner i Norge kunne foregå uten forstyrrelser i ryggen.

Nar talen er om adm.rådet kan det være grunn til å hefte sig ved et enkelt utsagn av doktoranden (s.188), avsnitt 3, "Reichskommissar", begynner: "At Kongen i statsråd hadde teke avstand frå adm.rådet og dermed gjort ende på alle idear om ei ny regjering"

Jeg stusset ved dette utsagn. Tok regjeringen virkelig avstand fra adm.rådet? Under krigen ble det motsatte sagt, nemlig at Kongen hadde godkjent Administrasjonsrådet. Det som er sanheten om regjeringens kunngjøring 17. april (hvitbok s. 8), er vel at den hverken var en avstandstegen eller en godkjennelse, men en skarp reservasjon overfor den tanke at adm.rådet skulle kunne tre istedenfor en norsk regjering. Det er vel også dette som er d-ns mening....

Skodvin:

Det kunne godt ha været formet slik, at Kongen tok avstand fra at Adm.rådet skulle ha noen regjeringsmyndighet....

Omsang:

.... I moderne historie er kildematerialet så rikt at den som leter, altid vil finne noe, men det man finner avhenger i høy grad av hva man søker. Søker man etter personlige motsetninger, etatsforskninger osv., så vil man saktens finne dem. I min innvending ligger ikke en øystand om at det bilde doktoranden gir av maktspillet i og for seg, er uriktig. Dokumentasjonen er, som antydet, overordentlig grundig. Men det er på det rene, dette burde jeg kanskje sagt før at

doktorandens arbeid i realiteten går langt lengre enn til å skildre maktspillet om Norge. Vi står i virkeligheten overfor en utredning av hele den tyske Norges-politikken frem til 25.september 1940. Det jeg mener å kunne innvende er at doktoranden, netop ved å sette maktspillet i forgrunnen, er kommet i skade for å skyve hovedsaken i noen grad til side. Politikk vil altid være vilje til makt, uten makt ingen politikk.

Jeg har tidligere hentydet til den maktkamp vi kan

skimte innen den britiske administrasjon om Norges-politikken. Det var en kamp om Churchills politiske linje. MAKTAEN blir derved ikke noe svergent for diktaturstaten, selv om dimensjonene blir andre, og formene likess. Uten sammenligning føresvrig vil jeg spørre: er ikke maktkampen innenfor den tyske forvaltning av samme natur som for eksempel i Storbritannia?

De institusjonelle og personlige motsetninger er der, men det er ikke disse motsetningene som driver spillet. Det hele er en kamp for eller imot Terbovens klare, politiske linje.

SKODVIN :

Innvendingen er en av dem som har meldt sig under arbeidet. Jeg må se den ting i anseket, at der ligger en fare. Først jeg gjerne vil vise en klar problemstilling og gi en klar analyse, kan jeg komme i skade for å stille for presise problemer eller for klart utformede problemer til et forvarisende materiale...

OMANG :

... Når riksrådsplanen faldt, skyldes det i første omgang (s.291-292) dels at Hitler ble rasende over Terbovens egenmektighet, dels at han ikke kunne godta forhandlinger i det vide og brede. Som doktoranden uttrykker det: Kvifor skulle det tredje riket forhandla med sine uvener, der det tyske sverdet rødde grunnen alleine?

.... Jeg har betegnet Terbovens plan som realistisk. Den var jo nær ved å bli til virkelighet. Torpederingen eller forkudringen, skjedde i første omgang i Berlin, ikke i Oslo...

Doktoranden har ikke satt de faktiske tilstander i Norge ut av betraktning. Side 202 heter det: Det var mange i Oslo som tumla med planar om å få sjort ende på på krigstilstanden, og og ikke minst gjorde slike ønske seg gjeldande mellom folk som hadde kontakt med den tyske leksjonen. Side 221-222 heter det at "visse norske krefter hadde sett seg i sving for å få delegasjoner avgarde til Kongen, nå etter at Sør-Norge var evakuert. Andre tenkte seg i søka samband med Kronprinsen." Side 271: "med denne politikk tok Terboven sikt på å alliere seg med ein opinion som han mente å registrera i vide kringar, med aukande styrke. Han ville oppna ein veg for dei nordmennene som tenkte at krigen var slutt for vårt vedkommende, at andre fekk halda fram om dei ville - og etter det franske nederlaget om dei kunne - men at det okkuperte Norge ikke kunne rjera anna enn svinga over til Tyskland, som hadde hatt"

Side 343 blir det nevnt at "I dei første okkupasjonen månaden var det sterkt defaitisme i her som i andre land ein kunne sasanlike med. Kor djupt denne defaitismen stakk, veit vi enna lite om. For ein stor del var det truleg berre eit slag halvsvinentilstand utan artikulert motstendslyst, men også utan medviten sjøl oppgjeving."

Det tyske materialet som d-n har benyttet og sitterer forteller adekfullig om tysk syn på forholdene i Norge. Når det gjeld

XII .

Det er sikkert ikke av F R Y K T at doktoranden har latt dette ligge. Han vil sikker - og med en viss rett - si at dette har ligget utenfor hans oppgave.-

Det jeg kunne ha ønsket, er en kraftigere presisering av det egentlig som ~~XXxIxRxKxExExIxQx~~ F O R E G I K K I N O R G E, av forhold som hvad de store linjer angår, allerede i noen gra er klarlagt. En sterke betoning av rådvillheten, eftergivenheten, misnøyen med regjeringen Nygaardsvold, som ikke ville komme til en ordning med tyskerne misnøyen med engelskmennene. Kort sagt av stemningen innenfor dengel av befolkningen som ikke hadde noe med Quisling å gjøre - en fritt-talende skildring av klimaet i Norge etter 9. april og frem til 25. september, en poengtering av den svakhet som behersket en stor del av de ledende menn, ikke minst i Oslo. En svakhet (?) som tyskerne gjennem mange kanaler hadde fullt kjenskap til og som politisk kom til uttrykk gjennem riksrådsforhandlingene.

Den alvorlige motstandsvilje på bred front meldte sig ikke på dette tidspunkt. (Når meldte den sig overhode ?A.L.s bemerkn. Den kom som en direkte følge av at Terbovens opprinnelige linje ikke ble fulgt. Som en direkte følge av at tyskerne innsatte et kommissaristyre overveiende sammensatt av Quislings tilhengere.

ALT DETTE ligger for en stor del, ikke helt, utenfor den gruppe av kilder doktoranden bruker. Det er en del av den historiske virkelighet som ligger utenfor dokumentene - jeg mener disse dokumenter. Likevel er det etter mit skjøn nødvendig hele tiden å ha alt dette for øye, hvis man vil tolke kilden riktig. /

avgrenset at jeg ikke burde tatt dette med. Det er for eksempel klart at skal man skildre Terbovens politikk, så spiller det en rolle å skildre den famlende politiske holdning hos normennene, og derfor burde også det ha været med. Det står på kildematerialet, som det er svært lite av.

Det har lykkes på ett punkt å finne primærkilder. Jeg tenker på den norske reaksjon på Terbovens tale av 1. juni. Der finner man en kofidentiell fremstilling skrevet for Terboven av Müller, om hvordan folk tenkte og reagerte. Det er uten videre sannsynlig at de har eksistert et stort slikt materiale for Müllers avdeling. Videre ser det ut som, at om materialet var fullstendig, ville det i realiteten ikke være fullstendig, fordi det er et lite utvalg av personer det dreier sig om,, og det er spesielt utvalgte personer.

Omang: t

Jeg forstår. Doktoranden har, som også 1. opponent nevnt latt motivene for det tyske angrep på Norge ligge, i det hele tatt hele diskusjonen om hvem som la planer og ville slå til.

Jeg er ikke sikker på om d-n har gjort rett i å forbi spørsmålet, som han , som vi alle vet, selv har behandlet og selv ta stilling til i en annensammenheng. Da doktoranden ikke reiser spørsmålet er det kanskje heller ikke riktig å provosere noen diskusjon om saken. For mig fortører imidlertid det hele sig slik:

MOTIVENE for angrepet på Norge er ikke uten betydning for forståelsen av den tyske politikk i Norge frem til 25. september. For å forstå m o t i v e n e,- er det viktigst å gjenkalle i minnetningen hele situasjonen slik den var vinteren 1939/40. Det er ikke nokk med kilder. Den aktive politiker vil jo altid handle ut fra et totalbilde av situasjonen, ofte må han bygge på indikasjoner, regne med større eller mindre grad av sannsynlighet. Det er ikke altid sikkert at enkeltopplysninger, f.eks. hemmelige etterretningsrapporter, i det hele tatt alt det som setter spor etter sig i dokumenter, isolert sett har så stor betydning. Doktorandens lett ironiske bemerkning på side

ber 1939 forklares ut fra dette. Han hadde fått håp, fremfor alt stoff for sitt drømmeliv, sitt fantasliv og nøyet sig med det. Hans tid ville komme. At Quislings uoverensstemmelse med virkelighet ble mer og mer markant, jo nærmere han kom katastrofen, er også betegnende. Vi må tenke på Hitler som i de siste dager i bunker-en utstedte befalinger til imaginære legioner..... Quisling er sikker ikke mer gåtefull andre mennesker, men alle mennesker er til syvende og sist gátefulle....

Skodvin:... ville gjerne gjøre det slik at jeg avgrense det til Quisling som politiker. Det er nemlig også så merkelig lite vi har av personlige aktstykker... jeg har bare ment det som en analyse av Quislings politiske adferd.-

Omang:

Det som gir forskingen verdi, er at den skjer ut fra en virkelig forskertrang, av personlig trang til å finne fram til det som er sandt og riktig, uten hensyn til nytteverdi, og uten hensyn til de fordeler eller ulemper som måtte følge på kjøpet. Den virkelige forskertrang lar sig aldri stanse av ytre vanskeligheter. Det kan være verd å nevne dette i en tid da forskerne i landet i virkeligheten har bedre ytre muligheter enn den noensinne har hatt. Det gjeller ikke minst de unge forskere.

Hver side i doktorandens arbeid bærer preg av virkelig forskertrang. Jeg vil gjerne få uttale mit haap om at det må komme mer fra hans hånd. Og jeg legger til: Jeg er sikker på at det kommer mer....

++++++

XVIII.

at dette skal bli stående som det eneste og endelige. Heller ikke man stiller sig idealmål at alle hovedpunkter skal bli stående, men at i hvert fall de fleste skal være forsvarlig over underkant....

Det som legmannen kalder den historiske sanhet kan stadig få et nytt utseende. Jeg har også voktet mig for å påstå at dette skal være et grunnleggende arbeid.

Så er det spørsmål om k i l d e m a t e r i a l e t. Jeg mener at jeg har kartlagt så godt jeg har kunnet. Med hensyn til spørsmålet om hva jeg har tatt med og ikke tatt med, så må jeg si at jeg hadde ikke riktig ventet å bli fortolket slik at jeg skulle ha sett ukritisk på Rosenberg. Tvert imot har jeg tatt mig i nakken og sagt at "nu må det ikke lyse igjennem at jeg ser med slik skepsis og kritik på Rosenberg."...

Hartmann:

A.II.

det på en fyldestgjørende måte.

Det jeg først og fremst savner, er en kartlegging av kildematerialet som er funnet, og av det som er gått definitivt tapt. Det finnes nokså mange arbeider som prøver å kartlegge kilde-
materialet også for Norges vedkommende. Doktoranden overhode ikke in-
latt sig på den oppgaven, og vi er derfor ute av stand til å vurdere
i hvilken utstrekning han selv har benyttet sig av tilgjengelig mate-
rial.. Men ut over det måtte man kreve av doktoranden, at han har forsøkt å vurdere deres kildemessige verdi.

XIX.

...Det vil aldri la seg gjøre å skrive helt uttømmende, så meget
mer som det er kjent at opposenteren selv har gjort et grundig arbeid
at jeg kan henvise til opposenteren selv. I neste omgang kan vi bruke
baade Wegener og Hartmann.

Hartmann: Jeg takker for den humorsitiske bemerkning, men
vil ikke gi doktoranden anledning til å komme utenom at man ikke har
lov til å gå forbi en mann som Wegener, selvom det er riktig at det
er mange man ikke kan ta med.

Men i hvert fall generalfeltmarskalk M I L C H må ta
med utenom Wegener, og også Göring er viktig å ta med. Hvorfor
har ikke doktoranden søkt forbinnelse med Milch. Milch har ført
helt nøyaktige dagbøker fra 1918 og til sin arrestasjon, også fra
9.april til 7. mai... Det er en vesentlig mangel at hans dagbok ikke
er benyttet...

Doktoranden:....

Tilbørens hovedmål var å få i stand et
levedyktig samarbeidsstyre i Norge.

Hartmann :

... Doktoranden må spørre sig selv om han opptrer helt forsvarlig når han fremlegger materialet uten å søke sentrale kilder. Jeg må ta store forbehold overfor boken. Jeg kan påvise et overmåte stort antal faktiske feil... Den parlamentariske kommisjons dokumenter er befeftet med vesentlige feil fordi den danske undersøelseskomm. ikke har bragt på det rene hvem som er konsipienter på dokumentene. Det synes jeg nok d-n skulle ha gjort tydelig oppmerksom på, selv om han har henvist til en artikkel jeg har hatt i "Militær Orientering" om den saken.

Så vil jeg også nevne at det er kolossalt mange andre kilder som d-n hadde kunnet øse av. (Detaljerer.)

+++++

IX

(Reidar Omang - Skodvin)

.... Takket være det faktum at de tyske arkiver er blitt åpnet, har vi anledning til å studere spillet bak kulissene innenfor den tyske ledelse og innenfor den tyske administrasjon.

I de fleste tilfeller ellers vil det for tiden av ytre grunner være umulig å drive parallelle studier i andre lands forvaltning.

MEN doktoranden har på en fortjenstfull måte kastet lys over foreteelser som mer eller mindre er tilstede i alle stater, de være demokratiske eller ikke, foreteelser som lett kan overses eller bagatelliseres, foreteelser som man imidlertid må være forberedt på eksisterer overalt hvor man vil forsøke å forstå politikkens, særlig utenrikspolitikkens, gang....

Skodvin:

Det kunne godt ha vært formet slik, at Kongen tok avstand fra at Adm.rådet skulle ha noen regjeringsmyndighet....

OMANG:

.... I moderne historie er kildematerialet så rikt at den som leter, altid vil finne noe, men det man finner avhenger i høy grad av hva man søker. Søker man etter personlige motsetninger, etatsforskansninger osv., så vil man saktens finne dem. I min innvending ligger ikke en påstand om at det bilde doktoranden gir av maktpillet i og for sig, er uriktig. Dokumentasjonen er, som antydet, overordentlig grundig. Men det er på det rene, dette burde jeg kanskje sagt før at

doktorandens arbeid i realiteten går langt lengre en til å skildre maktpiklet om Norge. Vi står i virkeligheten overfor en utredning av hele den tyske Norges-politikken frem til 25. september 1940. Det jeg mener å kunne innvende er at doktoranden netop ved å sette maktpillet i forgrunnen, er kommet i skade for å skyve hovedsaken i noen grad til side. Politikk vil altid være vilje til makt, uten makt ingen politikk.

Jeg har tidligere hentydet til den maktkamp vi kan

skimte innen den britiske administrasjon om Norges-politikken. Det var en kamp om Churchills politiske linje. MAKTEN blir derved ikke særegent for diktaturstaten, selv om dimensjonene blir andre, og formene likeså. Uten sammenligning forøvrig vil jeg spørre: Er ikke maktkampen innenfor den tyske forvaltning av samme natur som for eksempel i Storbritannia?

De institusjonelle og personlige motsetninger er der, men det er ikke disse motsetningene som driver spillet. Det hele er en kamp for eller imot Terbovens klare, politiske linje.

SKODVIN :

Innvendingen er en av dem som har meldt sig under arbeidet. Jeg må se den ting i ansiktet, at der ligger en fare. Først jeg gjerne vil vise en klar problemstilling og gi en klar analyse, kan jeg komme i skade for å stille for presise problemer eller for klart utformede problemer til et forvarierende materiale....

OMANG :

... Når riksrådsplanen faldt, skytes det i første omgang (s.291-292) dels at Hitler ble rasende over Terbovens egenmektighet, dels at han ikke kunne godta forhandlinger i det vide og brede. Som doktoranden uttrykker det: Kvifor skulle det tredje riket forhandla med sine uvener, der det tyske sverdet rådde grunnen åleine?

.... Jeg har betegnet Terbovens plan som realistisk. Den var jo nær ved å bli til virkelighet. Torpederingen eller forkludringen, skjedde i første omgang i Berlin, ikke i Oslo....

Doktoanden har benyttet en meget viktig kilde, dr. Delbrügges nedtegnelser til bruk for Undersøkelsekommisjonen.
Jeg skal få lese hva dr. Delbrügge sier: (Refererer).....

Altså her har D. med klare ord gitt uttrykk for at han overhode ikke har noe skriftlig fundament for sine nedtegnelse

....

Skodvin:

.... Spørsmålet er da: Hva skal vi ta med av alt dette?
Jeg har tatt et standpunkt som øyensynlig selvsagt kan diskutteres, men i praksis ikke, nemlig at når man i et førstegangs arbeid skriver om et stort enne, må man ta frem bærende punkter. Alt må skrives med den tanke at det må komme nye arbeider. En kan ikke stille det krav

Side 343 blir det nevnt at " I dei første okkupasjonsmånadene var det sterkt defaitisme i her som i andre land ein kunne samanlikne med. Kor djupt denne defaitismen stakk, veit vi ennå lite om. For ein stor del var det truleg berre eit slag halvsvimtilstand utan artikulert motstandslyst, men også utan medviten sjøl oppgjeving."

Det tyske materialet som d-n har benyttet og sittemer, forteller adskillig om tysk syn på forholdene i Norge. Når det gjelder

La oss se hendingene under denne synsvinkel. I desember 1939 ble Quisling og konsorters plan om NS-kupp i Norge avvist av de ansvarlige i Tyskland. De ga ikke Q. noen melding om sine militære planer før, kanskje 3. og 4. april 1940. Quisling hadde ingen plass i det okkupasjonsstyre de ansvarlige tyske instanser hadde planlagt for Norge.-.....Dr. har godt gjort på fyldestgjørende måte at Quislingsregjeringsdannelsen ikke var satt i scene av det offisielle Tyskland, og at hans opprør-regjering ikke ble anerkjent av Hitler. Det var ikke i Tysklands interesse å anerkjenne en illegal regjering i Norge.

| Om kvelden den 9.april ga Hitler Brämer

instruks om at Kongen skal ta Quisling til statsminister. Etterpåser det græit ut, men det var et punkt som det skal litt omstilling til også for å tilegne sig, nemlig at dette var til stor styrkelse for den nærmeste regjerings motstandslinje. Også dette går for sig innenfor en qvasilegal ramme, fordi i prinsippet står ennå Grundloven ved makt. Det er Kongen de vil komme til forståelse med, og kravet om Q. er bare et tilleggskrav. Det er fremdeles kongen som skal ta en ny regjering. De vanlige former skal iakttas. Kravet om Quisling er altså ikke ett brudd med denne tyske linje.

STEEN :

Jeg vil imidlertid ikke kalde det qvasilegalt, når det står i Grundloven. Tyskerne kunne altså prosedere på grunnloven.

Skodvin:

Denne lovdogmatiske måte å ta det på, og som ikke altid lar sig forlike med den politisk-historiske utvikling.

Steen:

Jeg er enig i at tyskerne ikke tok hensyn til den historiske utvikling, men bare tok hensyn til den formelle jus.

Men min opposisjon er slutt, hvis det da kan kalles en opposisjon. Jeg har klaget over doktorandens redegjørelse for kildematerialet. Jeg har hat viss mindre vesentlige innvendinger, og jeg har pekt på et par punkter som det kan være og sikkert lenge vil bli delte meninger om. Med det viktigste er allikevel de positive sider ved avhandlingen. De er mange og store, og jeg skal ikke gjenta hvad jeg alt har sagt om dem. Jeg vil ønske

tanter i Oslo, etter at kuppet 9.april 1940 var mislykket, sto midt op i en situasjon som de ikke hadde instruksjer for, en situasjon somde derfor ikke våget å gripe håndfast inn i. Quisling fikk fritt spill, og de som sto bak ham grep sjansen. Men dermed, sier d-n, avdekket de bak den tyske fasaden, en vev av byråkratiske motsetninger og personlige konflikter, ulike personlige vurderinger og stridende lojaliteter

Doktoranden har satt sig som mål å greie ut denne vev - denne floke - maktspillet om Norges skjebne bak den tyske fasade. Også når man skal forsøke å vurdere, eventuelt kritisere, den del av verket som jeg nærmest skal befatte mig med - siste halvdel av boken, fra Rikskommisariatets tilblivelse frem til 25. september 1940, må man ha d-n.s problemstilling klart for øye.

Efter mitt skjønn, er det helt på det rene at vi står over for et usedvanlig solid, grundig og dyptgående arbeid. Doktoranden rår over et omfattende kildemateriale, men han drukner ikke i det. Selv om han lar svært mange detaljer få rom i fremstillingen, er linjene , avsnitt for avsnitt, klare nokk. Han behersker de kildekritiske metoder med suveren sikkerhet, og det skorter ikke på ~~xxxx~~ vilje og evne til å avsløre de handlende personers virkelige motiver og mål heller ikke på politisk forståelse og på menneskeforståelse.

For mitt vedkommende kan det være naturlig å fremheve at d-n viser stor innføringsevne n når det er tale om dagliglivet innenfor store embedsverk, og om de konstellasjoner som kan oppstå etatene imellom, når flere av dem skal behandle samme spørsmål, konstellasjonen hvori prestisje og andre personlige hensyn lett kan komme til å virke forstyrrende på saksbehandlingen.

Det problem d-n har reist og gjort til det sentrale i sin avhandling, gjelder forhollene i en diktaturstat. Likevel er ikke de ~~praktiske~~ foreteelser han rører ved, og klargjør, i og for sig sørregne for en diktaturstat. Også i en liten demokratisk stat som Norge, kan det rå uenighet, ja endog skarpe motsetninger, innen regjeringen. Også Norges administrasjon kan ha sine små eller store etatsforskansning. Også i Norge møter vi to typer av personer - på den ene side den handlende og skapende politiker, som står mer ubundet av normer og byråkratiske hensyn,-

og på den annen side embedsmannen, den korrekte embedsmannen, som kan sine ting, men ikke føler trang til å handle, heller ikke kan det uten etter instruks eller ordre. Men det er innlysende at det først og fremst er i store kompliserte administrasjoner at vi møter slike foreteelser som doktoranden behandler...

Doktoranden har behandlet et overveldende stort kildemateriale, likevel arbeider han med et begrenset kildemateriale. Han kan umulig ha detaljgransket alt tysk materiale som vedkommer emnet, nye tyske akter, og andre akter vil komme til, i enkeltheter vil hans fremstilling kunne modifiseres. Kjernepunktet er jo at en historiker som arbeider med den aller nyeste tid, må – hvis han i det hele tatt skal få utrettet noe, arbeide med utvalgt materiale, hvilket jo kan være en dødssynd i andre vitenskaper.

Stort sett har, som antydet d-n renonsert på en dyberegående behandling av det som foregår i Norge i dette tidsrum. Han har hovedsakelig fordypet sig i de tyske kilder og ikke i norske. Har dette fått noen følger for hans fremstilling? I hvilken grad angår valget av kilder i Norge det problem d-n har valgt løse?

Forskriftene i Norges lov fra 19. april 1940, finnes ikke oppført i kapittel. Mange gode nordmenn har den gang sagt og gjort ting som de senere har måttet angre på. Doktoranden har vist at det er mulig, med objektivt sindelag og etter vanlige kritiske metoder, å behandle et historisk emne fra en tid som liger nærmest vår egen, fra en tid som i særlig grad berører oss alle direkte. Likevel tror jeg at han ikke har valgt det muligste. Det tør være lettere å bedømme tysk politikk kaldt og nøkternt enn å bedømme norsk.

XX

Helle opinionsdannelsen i Efterkrigstiden, det gjelder ikke bare spørsmålet om regjeringens om regjeringens utenrikspolitikk før 9. april, har sin rot i det som foregikk her hjemme i tidsrommet 9.april til 25. september. Her må vi regne med psykologiske faktorer som vanskelig lar seg overvinde i vår levetid, og som også vil hemme forskningen.

Jeg vil ikke bebreide doktoranden at han ikke har gransket 1940. Det ville være å kreve for meget. Det ville være urimelig.